

TERRY EAGLETON
MATTHEW BEAUMONT
Eleştirmenin Görevi

The Task of the Critic. Terry Eagleton in Dialogue

© 2009 Terry Eagleton

© Söyleşi ve Önsöz: 2009 Matthew Beaumont

Bu kitabın yayın hakları Verso Edition NLB'den alınmıştır.

İletişim Yayınları 2737 • Edebiyat Eleştirisi 66

ISBN-13: 978-975-05-2650-3

© 2019 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2019, İstanbul

EDITÖR Melike Işık Durmaz

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Nebiye Çavuş

DİZİN Berkay Üzüm

BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11

Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

TERRY EAGLETON
MATTHEW BEAUMONT

Eleştirmenin Görevi

Eagleton ile Söyleşi

The Task of the Critic
Terry Eagleton in Dialogue

ÇEVİREN
Ümran Özbalcı

TERENCE FRANCIS EAGLETON Çağımızın en önemli Britanyalı edebiyat eleştirmenlerinden biri olan Terry Eagleton, 22 Şubat 1943'te, Salford'da doğdu. Lisans ve lisansüstü eğitimini tamamladığı Cambridge Üniversitesi'nde Raymond Williams'tan dersler aldı. Son dönemde Lancaster Üniversitesi'nde edebiyat profesörü olarak dersler veren Eagleton, Cambridge, Oxford, Manchester gibi üniversitelerde de uzun yıllar görev yaptı. Ayrıca *New Left Review*, *New Statesman*, *London Review of Books* ve *The Guardian* gibi dergi ve gazetelere makaleleriyle katkıda bulundu.

Yazarın Türkçeye çevrilmiş çalışmalarından bazıları şunlardır: *Estetiğin İdeolojisi* (Özne, 1998); *Eleştirinin Görevi* (Ark, 1998); *Postmodernizmin Yanılsamaları* (Ayrıntı, 1999); *Azizler ve Âlimler* (Agora, 2003); *Edebiyat Kuramı* (Ayrıntı, 2004); *Kuramdan Sonra* (Literatür, 2004); *İdeoloji* (Ayrıntı, 2005); *Kültür Yorumları* (Ayrıntı, 2005); *William Shakespeare* (Boğaziçi Üniversitesi, 2005); *Aykırı Simâlar* (Epos, 2006); *Eleştiri ve İdeoloji* (İletişim, 2009); *Marx Neden Haklıydı?* (Yordam, 2011); *Kötülük Üzerine Bir Deneme* (İletişim, 2011); *Edebiyat Olayı* (Sel, 2012); *Hayatın Anlamı* (Ayrıntı, 2012); *Marxizm ve Edebiyat Eleştirisi* (İletişim, 2012); *Edebiyat Nasıl Okunur?* (İletişim, 2015).

MATTHEW BEAUMONT University College London'da edebiyat profesörüdür. *Utopia Ltd.: Ideologies of Social Dreaming in England, 1870-1900* (Haymarket, 2009); *The Spectre of Utopia: Utopian and Science Fictions at the Fin de Siècle* (Peter Lang, 2012); *Nightwalking: A Nocturnal History of London, Chaucer to Dickens* (Verso, 2015) adlı kitapların yazarıdır.

Alice'e, onun sözcükleriyle ifade edebilme dileğiyle...

(T. E.)

ve

Jordan ile Aleem'e...

(M. B.)

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	9
Giriş · MATTHEW BEAUMONT.....	11
BİRİNCİ BÖLÜM	
Salford/Cambridge	27
İKİNCİ BÖLÜM	
Yeni Sol/Kilise	55
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
Birey/Toplum	89
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	
Politika/Estetik	125
BEŞİNCİ BÖLÜM	
Eleştiri/İdeoloji	153
ALTINCI BÖLÜM	
Marksizm/Feminizm	183
YEDİNCİ BÖLÜM	
Teori/Pratik	211
SEKİZİNCİ BÖLÜM	
Oxford/Dublin	237

DOKUZUNCU BÖLÜM

Kültür/Medeniyet.....263

ONUNCU BÖLÜM

Ölüm/Aşk.....291

Sonuç.....319

KAYNAKÇA.....329

DİZİN.....347

BİRİNCİ BÖLÜM
Salford/Cambridge

**Aile geçmişinize dair bir şeyler anlatmanızı rica ediyorum.
1943'te Salford'da doğdunuz...**

– Şehrin birkaç keyifli semtinden biri olan Salford'da, bir asır önce Manchester Çartistlerinin toplantı yaptıkları bozkırın yanındaki bir evde doğdum. Ama ev kiralık ve köhne, ev sahibi ise bizi dışarı atmaya çalışan zorbanın tekiydi; çok yoksulduk. Şehrin daha içlerinde yaşayan akrabalarımızın aksine, temiz hava ve güzel manzaramız vardı ama paramız yoktu, gerçi akrabalarımızda bunların hiçbiri yoktu. Ebeveynlerim İrlanda kökenli, birinci kuşak İngilizlerdi. Yani başka bir deyişle, büyükannelemlerim ve büyükbabalarım İrlandalıydı; ikisi şimdi İrlanda Cumhuriyeti olan bölgeden, diğer ikisi ise Ulster'den, yani Kuzey İrlanda'dandı. Annemin tarafı siyasi olarak da cumhuriyetçi bir görüşe sahipti. Örneğin daha yedi yaşındayken İrlanda başkaldırı şarkılarını biliyordum; hatta bir keresinde bir otobüsün üstüne çıkıp bunlardan birini o masum tiz sesimle söylememe annem zar zor engel olmuştu – bu işin burada bitmeyeceğine dair bir his vardı içimde. Babam, on iki kişilik, o zamanların tipik İrlanda ailelerinden birine mensuptu. Annemin ailesi Lancashire'in fabrika şehirlerine göç etmiş, annem orada doğmuş; sanıyorum otuzlarda, Büyük Bunalm döneminde şehrin cazi-

besine kapılmışlar. Anneannem barda, büyükbabam ise gazhanede çalışıyormuş. Tesadüf bu ya, diğer büyükbabam da bir gazhanede çalışmış. Gerçi babamın ailesi işçi sınıfının daha alt kesimine mensupmuş ve annemin biraz züppe denebilecek ailesi tarafından hor görülmüş.

Annem ve babam işçi sınıfından ama sınıf atlamak isteyen insanlardı, herkes gibi çocuklarının geleceğine dair hırsları vardı, bu nedenle de ortaöğretim görmemiz için her şeyi göze almışlardı – belli ki eğitilmiş ilk nesil olacaktık. Çok katı bir ilkokulla gittim. Neredeyse Charles Dickens'ın boya fabrikasında çalışması gibi bir durumdu bu. Oradan kurtulmak için tek çarem 11-üstü* sınavını geçmek olduğunu biliyordum; eğer geçemezsem –her şey buna bağlıydı– sonsuza kadar o hayatı sürdürecektim. Bu yüzden okul müdürümün yerel Katolik gramer okuluna** girmemi sağlayacak 11-üstü sınavını geçtiğimi söylemesi, hayatımın en önemli özgürleşme anlarından biri oldu. O zaman bile bu meselenin, bunun sosyal açıdan ne anlama geldiğinin farkındaydım.

Babam okulu on beş yaşındayken bırakmış. Bir aile dedikösuna göre, gramer okulunu kazanmış ama parasını karşılamamışlar –o zamanlar para ödenmesi gerekiyordu– ve o da bu yüzden okula gidememiş. Babam gerçekten de çok zeki bir adamdı. Sanıyorum o zamanların Britanya'daki en büyük teknik fabrikası olan Old Trafford-Manchester'daki Metropolitan-Vickers'a girmişti. Bundan pek bahsetmese de orada kol emekçisi olarak çalışmıştı. Ben daha çocukken beyaz yakalı bir işe, ufak çaplı bir kâtiplik pozisyonuna terfi etti. Her zaman kendi işini yapmak, kendi deyimiyle kendi kendinin patronu olmak isterdi. Ve büyük bir risk alarak emeklilik parasının birazını, muhtemelen birkaç yüz poundunu çekti ve Salford'un yoksul muhitlerinden birinde bir içki dükkânı satın aldı. Bu mu-

(*) İngiltere'de ilkokulun son senesinde girilen, çocukların ne tür bir ortaöğretim alacağını belirleyen sınav – ç.n.

(**) Başlangıçta sadece Latince öğrenimi için açılmış olan gramer okulları zamanla müfredatlarını genişleterek çeşitli Avrupa dillerinin yanı sıra bilim, matematik, tarih, coğrafya konularının öğretildiği, sınavla girilen ortaokullar haline gelmiştir – ç.n.

hit şimdi zaten tarih oldu da, bence o zaman bile yıkılmanın eşliğindeydi. Yine de ilk kez kendi kendinin patronu olmaktan duyduğu memnuniyetle aza kanaat ediyordu. Girişimci, yaratıcı ve becerikli bir adamdı. Sınıf terimleriyle konuşacak olursak, *küçük burjuvaziye* yükselmek üzereydi. Ama yalnızca bir yıl tutunabildi, çünkü dükkânı aldıktan bir sene sonra kanser nedeniyle öldü. Benim Cambridge'e gideceğim dönemdi. Annem satmayı başarmadan önce, bir süre ilgilendi dükkânla. Ciddi bir sinir krizi geçirdi. Sanırım bunun nedeni, sürekli dükkânı idare etmek zorunda olması, babamın ölümünün yasını tutmaya vaktinin kalmamasıydı. Cenazeden geldi ve dükkânı açtı. Ne acısını yaşamaya vakti vardı ne de yalnızlığını.

Babanız herhangi bir şekilde sendikacılıkla ilgilenmiş miydi?

– Hayır, sanmıyorum. Ama galiba ailesinin belirgin bir siyasi mirası vardı. Eagletonlar hakkında –her ne kadar İrlanda'da bana ailem hakkında bilgi veren özel bir soy araştırmacım olsa da– çok az şey biliyorum; ama bildiğim şu ki, 19. yüzyılın sonlarında çoğu isyancıydı. Radikal bir genimiz var. Atalarımın biri, Mark Eagleton isimli bir papaz, kilise mihrabından yörenin toprak sahiplerinden birini alenen suçlamış ve bizzat piskopos tarafından sürgün edilmiş. Hoş, ironik bir dipnot ekleyeyim: Bu toprak sahibinin, eski idman arkadaşlarından, cumhuriyetçilik karşıtı tarihçi Roy Foster'ın eşi Aisling Foster'ın ailesinden olduğu ortaya çıktı. Tarih tekerrür etti ama bu sefer komedi olarak değil. Yirmili yaşlarında yoksulluk çekerken, açlıkla özdeşleştirilen tifo hastalığından ölen Dr. John Eagleton var bir de. University College, Galway'deki tıp bölümü başkanlığı görevinden, belli ki bağnazlık nedeniyle alındı, çünkü bir Protestan değildi. Benim Galway'deki mevkiim Dr. John'un hoş bir intikamıdır.

Yani babam siyasal açıdan aktif olmasa da Eagletonların siyaset konusunda radikal anıları vardı. Babam da zaman zaman benimle siyasete dair konuşurdu. “Bence İsa bir sosyalistti,” derdi hep. O günlerde, oldukça despot Katoliklik günlerinde –kendisi tam bir geleneksel Katolik olmasına rağmen– bu-

nu söylemesi şaşırtıcıydı. Sosyal adalete dair bana çok şey öğretmiş, sessiz ve düşünceli bir adamdı, ama bence kendini ifade etme konusunda ciddi zorluklar yaşıyordu. Fabrikadaki işinin her anından nefret ediyordu.

Ya kardeşleriniz? Biyografiniz *Kapı Bekçisi*'nde (2001) bebekken ölen kardeşlerinizden bahsetmişsiniz, ama diğerlerinden hiç söz etmiyorsunuz.

– Bir ablam, bir de benden küçük kız kardeşim var. Ablam Annie ailede üniversiteye giden ilk çocuktur. İngilizce bölümünde okumak için Liverpool'a gitmişti ama babam ölünce annemin dükkânda yardıma ihtiyacı oldu, bu nedenle yalnızca ortalama bir diploma alabileceği Manchester Üniversitesi'ne geçiş yapmak zorunda kaldı. Kesinlikle çok parlak, zeki bir kadın, müthiş esprili ve taklit yeteneği olan biri; bir romancı ya da muazzam bir edebi yetenek olabilecek kadar iyi bir hikâyeci idi, ama ne yazık ki bunu gerçekleştirme imkânı olmadı. Bir feminist eleştirmen olan küçük kardeşim Mary ise şimdi Leeds Metropolitan Üniversitesi'nin İngilizce bölümünde okutmanlık yapıyor. Yani hepimiz bir şekilde edebiyata yatkın insanlar olduk. Bu biraz şaşırtıcıydı, çünkü babam ne edebiyattan anlar ne de bu alana herhangi bir ilgi duyardı. Bu durum ergenlik çağında babamla aramızda sorunlara neden oldu. Ve sanırım bu kadar erken ölmesi nedeniyle bu çatışmanın çözülmediğini ve konu üzerine gerçekten düşünmediğimi söyleyebilirim.

Peki bu üç iyi eğitilmiş çocuğun çıktığı evin kültürel ortamından biraz bahsedebilir misiniz? Eve çok kitap ve gazete girer miydi?

– Hayır. *Catholic Marriage, by a Priest and a Doctor* [Bir Papaz ve Bir Doktordan Katolik Evlilik Üzerine] gibi kötü isimli bir kitap hatırlıyorum. Edebiyat kültürümüzün en üst noktası buydu. Tanrı bilir nereden geldi! *Kapı Bekçisi*'nde anneme takistile ikinci el bir Dickens külliyatı aldırma hikâyemi anlatıyorum. Bu fikir aklıma nereden geldi bilmiyorum.

Kapı Bekçisi'nde, tuhaf bir şekilde, okumaya dair çok az şey var. Sizi okumaya neyin teşvik ettiği pek net değil.

– Nedense çok eski ve yırtılmış bir kitap, kimsenin okumadığı bir çeşit İngiliz edebiyatı tarihi kitabı vardı. Nereden geldiğini bile bilmiyorum. Onu okudum, etraflıca okuduğumu hatırlıyorum. Thackeray ve Dickens üzerine bölümler vardı. Bu isimlerin önemli olduklarını düşündüğümü hatırlıyorum. Sanırım Dickens seti almamın arkasındaki sebep buydu.

Sağlıksız bir çocuktum. Üç yaşından on dört yaşına kadar ciddi şekilde astım hastasıydım, o zamanlar astımın tedavisi yoktu. Ebeveynlerim için sürekli bir endişe kaynağıydım. Ne yapmaları gerektiği konusunda kafa yoruyorlardı. Sanırım ne olduğunu bile anlamadan birkaç kere ölümün eşliğinden döndüm. Bu, okulda çok fazla devamsızlık yapmam anlamına geliyordu ve görevine öyle bağlı bir küçük melektim ki zavallı ebeveynlerimi okula gönderip kitaplarımı aldırıyordum. Sanırım bütün bunlar, içinde bulunduğum durumdan kurtulma çabamın bir parçasıydı. Sonrasını planlıyordum. Bu sayede yataкта bir sürü okuma yaptım ve *Martin Chuzzlewit* gibi zar zor anladığım her türden kitabı okudum. Edebiyatın özünden ziyade tadına vardım.

Dickens'a dair neyi sevdiğinizi hatırlıyor musunuz?

– Anlatım gücü ve enerjisinden keyif aldığımı hatırlıyorum, her ne kadar anlatım gücü aynı zamanda onu anlamanın önünde bir engel olsa da. Dilinin inceliğini takdir ediyordum. Biraz mizah da seziyordum. Olay örgülerini anlamasam da karakter yaratma tarzını seviyordum. Sanırım Dickens benim edebiyata girişimdi. O kadar zor kelimeleri kullanabildiği için olağanüstü entelektüel olduğunu düşünmüştüm. Çok sonra dikkat çeken bir biçimde ne kadar anti-entelektüel olduğunu fark ettim.

Peki Dickens'tan sonra ne okuduğunuzu hatırlıyor musunuz?

– Annem “Bence Thackeray, Dickens'tan daha iyi bir romançı,” dediğimi hatırlıyor. Bu, a) yanlışlıktaydı, b) bir şekilde vaktinden çok önce söylenmiş bir gaftı! Hatırlamasam da, sanı-

rım bir noktada Thackeray'i, muhtemelen de *Gurur Dünyası*'nı okumuş olmalıyım. Elime nasıl geçtiğini hatırlamıyorum –oldukça işe yaramaz olan yerel kütüphaneden almış olamam. Sekiz yaşlarındayken ödünç aldığım bir kitabı aynı gün bıraktığım için kütüphaneci tarafından azarlanmıştım. Okumuş olmamın imkânsız olduğunu söylemişti.

Evinde, ailenizdekinden daha fazla kitap olan akrabanız var mıydı?

– Hayır, muhtemelen hepsinde toplam iki kitap bile yoktu. Ama anne tarafımdan bazıları İrlanda'nın sözlü kültürünü yansıtıyordu. Şovmen, aktör, şarkıcı, komedyen ve hikâye anlatıcısıydılar – hepsi değil, birkaçı. Şimdi geriye dönüp baktığımda, yeteneklerimi klasikleri okumuş olmamla değil, tıpkı onlar gibi, o kültürle hemhal olmamla ilişkili bir şey olarak görüyorum. İletişim, mizah, fantezi yetenekleri vardı; o zamanlar bu yeteneklerini çok beğendiğimi hatırlıyorum. Bu yetenekleri yazım tarzımla bütünleştirme fikri, bir yazar olarak benim için büyük bir buluştu ve bunu keşfetmem epey zamanımı aldı.

Peki, bu performansçı akrabalarınız arasında kiliseden olanlar var mıydı? Aralarında papazlar var mıydı?

– Bir kuzenim ve baba tarafımdan bir iki papaz olsa da, aileden çok fazla papaz çıkmadı. Çocukluğumun taşınması zor yüklerinden biri de ebeveynlerimin papaz olmamı ne kadar çok istediğinin farkında olmamdı. Neden olduğunu bilmesem de papaz olmak istemediğimi biliyordum. Dindar bir çocuktum, sunak görevlisiydim ve her ne kadar çevremde papaz olacağıma dair bir algı veya beklenti olsa da bunu istemiyordum. Bir kere kendimi Tanrı'ya yeterince ait hissetmiyordum. Başka bir sebep ise papazların gerçekte o kadar da entelektüel olmadıklarını fark etmiş olmamdı. İstedğim şey –kelimeyi bilmesem de– bir entelektüel olmaktı. Belki de seküler bir papaz olurdu. Ve papazların oldukça kutsal kişiler olduklarına dair fikrimin yanlış olduğunu fark etmem de uzun sürmedi. Biyografimde de söylediğim gibi, sıkıcı ve tanınmamış bir tarikatın papaz okulunda

kısa süreli bir tecrübem oldu. Kötü zaman geçirmemiştim ama bu, oraya neden gitmek istemediğimi daha iyi anlamamı sağlamıştı. Bu olduğunda on dört yaşındaydım. Bir hafta kalmış ve sonrasında o kutsal dikenli tellerin üstünden sıvışmışım.

Eğer büyüdüğünüz çevrede papazlar bir entelektüel örneği teşkil etmiyorlarsa, o zaman siz kimi örnek alıyordunuz?

– Hiç kimseyi. Çevremde bu anlamda bir model yoktu gerçekten.

Ama entelektüel diye bir kategoriden ya da kavramdan haberdardınız...

– Evet, Dickens'ın temsil ettiği şey her neyse, sanırım onun farkındaydım – yazmak, düşünmek. Sonra gramer okuluna gitmem gerekti, bazı öğretmenler –özellikle de hâlâ görüştüğüm İngilizce öğretmenim– benim için ilham kaynağı oldular. Öğretmenlerin zaman zaman yaptıkları gibi, bana yeni bir dünyanın kapılarını açtılar. Gördüğünüz üzere, o zamanlar Salford gibi bir yerde orta sınıf bile yoktu. Doktor ve papaz vardı ama bir orta sınıf yoktu. Bu nedenle kendi sınıf deneyiminin ötesinde bir deneyime tanıklık etmedim. Ama on beş yaşındayken bir makineci değil, solcu bir entelektüel olmak istediğimi biliyordum. O zaman bile bu kavrama aşınaydım. Muhtemelen bu noktada şunu söylemeliyim: Böyle bir yolculuktan geçip amacınıza ulaştığınızda, süreç içerisinde iyi kötü bir şöhret sahibi olduğunuzda, aslında bunun tadına gerçekten varamıyorsunuz; çünkü gerçek olmadığını, gerçekte ait olduğunuz yer olmadığını hissediyorsunuz. Sanki her şey başka birinin başına geliyor.

1940 ve 1950'lerde Salford'un Katolik cemaati içinde nasıl bir kültür hâkimdi?

– Ebeveynlerimin sosyal hayatı pek yoktu. Çok yalnızlardı, gerçekten, kendi kendilerini yalnızlaştırmışlardı. İkisi de eğitimsizliklerinin farkındaydı, sosyal anlamda kendilerine o kadar az güveniyorlardı ki, bu özgüven eksikliği uzunca bir süre bana da etki etti. Entelektüel anlamda hiçbir zaman özgüvensiz

değildim, ama kesinlikle sosyal açıdan özgüvenim yoktu. Evi-mize neredeyse hiç misafir gelmezdi. Çok nadiren evden uzak-laşırdık. Birkaç kere ebeveynlerim beni çeşitli sanatçıları, bü-yücülerini, müzikhol geleneğinin mirasçılarını görebilmem için Salford ve Manchester saraylarına götürmüştü. Büyülenmiş-tim, ama tabii bu benim için sahne tozu yutmak ya da RADA'ya [Royal Academy of Dramatic Art/Drama Sanatları İçin Krali-yet Akademisi] gitmeyi istemek anlamına gelmiyordu. Sokağın aşağısında yaşayan Albert Finney tam olarak bunu yaptı. Ben-den biraz daha büyüktü, Salford Gramer Okulu'na gidiyordu ve yerel bir kitapçının oğluydu – sanırım annem de amcasıy-la flört etmişti zamanında. Albert RADA'ya girdi; bu muhteşem bir olaydı. John Osborne'un "Luther" isimli oyununda Luther'i oynamak için Manchester'a geldi, ben de oyunu görmeye git-tim. O zamanlar bu isimle tanınmıyor olsa da, Salford'dan çı-kan Ben Kingsley'i de biraz tanırdım. Neyse, ebeveynlerimin beni müzikhole birkaç kere götürdüğünü hatırlıyorum – muh-temelen bunun nedeni babamın sarayın çalgıcılar topluluğun-da zaman zaman trombon çalan bir adamla arkadaş olmasıydı. Özellikle büyü ve sihir benzeri şeylere hayran kaldığımı hatırlı-yorum. Muhtemelen bu Katolik olmamla ilgili bir şeydi.

Peki bahsettiğiniz sosyal özgüven eksikliğinden ne zaman kurtuldunuz?

– Orta yaşlarıma kadar devam etti; hâlâ bir parçam utangaç-tır, sadece giderek daha iyi saklayabiliyorum bu parçamı...

Çok uzun zaman önce bunu yenmiş bir insan izlenimi bıra-kıyorsunuz...

– Aslında bu durum maalesef Cambridge'te yaşadığım olum-suz deneyimle şiddetlendi; ama şimdi dönüp baktığımda aslında babamın ölümüyle şekillendiğini görüyorum. Babam ben giriş sınavındayken öldü, oldukça sembolik bir andı. Büyük bir talih-sizlikti. Dahası Cambridge o günlerde fazla aristokratik bir yer-di, ben de sosyal açıdan kendimi baskı altında hissediyordum.

Şunu söyleyebilirim ki, bir çocuk olarak bilinçsizce yaptığım

şey, oldukça katı bir işçi sınıfı çevresinden, edebiyat ve fikirler aracılığıyla, okuyarak ve düşünerek kendi zihnime kaçmaktı. Böylece bu çevreden kurtulup Cambridge'e girmeyi başarmıştım ama sosyal ve duygusal gelişim olarak epey gerideydim. Entelektüel açıdan kurtulmuştum ama özellikle sosyal beceriler konusunda yeterli kaynaklara sahip değildim. Çok utangaçtım – ah, çok uzun zaman boyunca, bütün gençliğim boyunca... Diğer insanlarla birlikteyken olduğum kişi ile gerçekte olduğum kişi arasındaki ayrımın farkındaydım. Duygulardan yoksun ailevi temel, tüm o toplum baskısıyla birlikte, onların benim için diledikleri entelektüel hayatla başa çıkmam için gerekli duygusal kaynakları sağlamıyordu. Aslında galiba böyle zengin, yalnız, içsel bir entelektüel yaşamı, duygusal açıdan soğuk bir çevre karşısında bir savunma olarak geliştirmiştim. Aklım, beni sosyal ve duygusal olarak başa çıkamadığım bir şöhrete sürükledi ve bu da daha sonra yaşadığım psikolojik sıkıntının kaynağıydı.

Bu belki de insani bir durumdur. Bunu açık açık ifade etmek zor olabilir ama yapmış olduğunuz okumalar nedeniyle duygular konusuna bu denli kafa yordüğünüz düşünülebilir.

– Evet ama bu beyinle ilgili bir mesele. Ebeveynlerim, Tanrı yardımcıları olsun (yani bu onların hatası değildi), duygusal hayatla başa çıkamadılar. Bu, bir anlamda işçi sınıfı sorunuydu. “Hayat çok zor ve duygularınız da en az onun kadar sert olmalı,” gibi bir varsayım vardı. Duygular, ancak onların bedelini ödeyebilenler içindi.

Ama bu durum edebiyat konusunda yasaklamalar getirilmesine neden olmadı sanırım...

– Hayır, olmadı. Bu konuda sadece şaşkınlardı, biraz da benim için korkuyorlardı. Ama bu duyguların açığa vurulması korkusuydu. Bir tür işçi sınıfı Benthamcılığının ürünü olan, son derece faydacı bir atmosferde büyümüştüm. Tehlikeli bir dünyada, hayatta kalmaya faydası olmayan her şey değersizdi, edebiyatın değersiz bir faaliyet olarak görülmesinin nedeni de buydu. Dolayısıyla duygusal yoksunluğa karşı isyan et-

miş olsam da, tam da bu nedenle duygusal ve sosyal tutukluklar yaşıyordum. Bunun üzerine düşünmek çok uzun zamanımı aldı. Bir yandan da İrlandalılar arasında belki de faydacılıktan en uzak adam diyebileceğimiz Oscar Wilde hakkında bir oyun yazdım. Sanırım sadece kendi için yapılan şeylere, sanat ve estetiğe olan ilgimin, duvara –muhtemelen Kutsal Yürek dışında– bir resim asmanın hayal dahi edilemeyeceği bir ortamda büyümüş olmamla çok yakından ilgisi vardır.

Bu katı faydacılıktan bahsetmişken, savaşın çocukluğunuza önemli bir etkisi oldu mu? *Kapı Bekçisi*'nde bu konudan hiç bahsetmemişsiniz.

– Hayır, çok yoktu aslında. Bir savaş çocuğuydum, ama savaşın sonlarına yakın doğmuştum. Babam –muhtemelen fabrikada teçhizat işlerinde çalıştığı için– askere alınmadı ama hava akımı gözcüsü yapıldı. Savaş döküntülerini hatırlıyorum: tuhaf bir gaz maskesi, hava saldırısı sığınağı vb. Azla yetinmeyi öğrendiğimizi hatırlıyorum, ama o dönemler savaş zamanı yoksulluğuyla genel yoksulluk arasındaki farkı ayırt etmek zordu.

Siyasetin çocukluğunuzdaki önemine dönmek istiyorum. Ailenizin siyasi mirasından biraz bahsettiniz, peki siz kişisel olarak siyasetle ilgilenmeye ne zaman başladınız? 1950'lerdeki Süveyş Krizi ya da Stalin'in ölümü gibi uluslararası olaylardan haberdar mıydınız?

– Evet, haberdardım. Okuldaki muhafazakâr arkadaşlarımla Süveyş üzerine şiddetli tartışmalarım oluyordu. Radyo ve gazeteler sayesinde her şeyden haberdardım. Büyükbabamın, annemin babasının, okuma yazması yoktu, ben de her gün ona *Daily Express* okumak zorundaydım. “Para piyasasında ne durumdayız?” diye sorardı. Ne demek istediğine dair ondan daha fazla bilğim yoktu. Ergenlik çağında bir çocuk olarak, şimdilerde hepsi ölmüş, yaşlanmış ya da sağcı olmuş *Angry Young Men*'den* [Öfkeli Gençler] etkilenmiştim. Aradığım şey sanat, siyaset ve muha-

(*) 1950'lerde önem kazanan, çoğunlukla işçi sınıfı ve orta sınıf kökenli İngiliz oyun yazarları ve romancıardan oluşan bir topluluk – ç.n.

lif düşüncenin bileşimiymi. İyi bir Katolik çocuk olsam da kendimi biraz bohem olarak tahayyül etmeye başlamıştım. Bohemler, Cambridge'ten önceki neredeyse tek rol modelimdi.

Ama üzerimdeki en önemli siyasal etki, şüphesiz İrlanda cumhuriyetçiliğiymi. Daha önce de söylediğim gibi, henüz yedi yaşındayken bundan haberdardım. Herhangi bir İrlanda tarihçisinin karnına ağırlar girmesine neden olacak türden, kahramanca fikirlerle dolu, korkunç İrlanda cumhuriyetçisi şarkıları yazdığımı hatırlıyorum. Hatta bunları İrlanda ezgileriyle beslediğimi ve –tam olarak kime olduğunu bilmesem de– söylediğimi bile hatırlıyorum. Yani dert ettiğim ilk siyasal mesele, sınıf meselesi değil İrlanda meselesiydi. Sanırım bu sonraları daha geniş çaplı sınıf sorunlarını görmemi sağladı.

Çocukken İrlanda'ya gittiniz mi?

– Hayır. Bu, ata topraklarını büyük bir sevgiyle anan ama o topraklara fiilen hiç ayak basmamış yaşlı göçmenlerin durumudur. Hiçbir akrabam İrlanda'ya gitmedi. Aslında yirmi bir yaşından önce İrlanda'ya hiç gitmedim; o zaman da Dublin Trinity College'daki *Aristotelian Society** [Aristotelesçi Topluluk] için, Katolik sol üzerine bir konuşma yapmak üzere gitmiştim.

Peki ya sosyalist siyaset? Ne zaman sosyalist oldunuz?

– Aslında on dört-on beş yaşlarındayken kendimi sosyalist olarak nitelendiriyordum. On altı yaşındayken Stockport'taki *Young Socialists* [Genç Sosyalistler] grubuna –Salford'dakine değil– katıldım, çünkü Stockportlu bir arkadaşım vardı. Bu arkadaşım daha sonra İngiliz solu için saygın, vazgeçilmez bir figüre dönüşecek Bernard Regan'dı. Okulda birlikteydik, toplantılara da birlikte gittik. Bu, radikal sol olarak adlandırılabileceğiniz şeyle ilk karşılaşmamdı ve büyüleyici olduğunu düşünmüştüm. İşçi Partisi'nin yöredeki üyelerinin konuşmalarına, bir ya da iki tartışmaya katılmıştım. Bir yandan da bununla Katolikliği birbirine uydurmakta zorluk çekiyordum, çünkü

(*) 19 Nisan 1880'de Londra'da kurulmuş, yayınları Oxford Üniversitesi tarafından basılan, önemli ve etkili bir felsefe cemiyeti – ç.n.

ılımlı sosyalizme karşı bile bir papalık öğretisi geleneği vardı. Son derece vicdanlı bir Katoliktim. Katolikler herkesçe bilindiği gibi, vicdanlarından mustarıptirler, bu, her zaman acı veren tıbbi bir durum gibi gelmiştir bana. İki yöne doğru sürükleniyordum: Siyasal olarak düşündüğüm şeyin istediğim şey olduğundan bir an bile şüphe etmedim, ama düşüncelerimi bir Katolik olarak nasıl meşrulaştıracağımı bilmiyordum. Bernard bu konuda benden çok daha endişeliydi. İşte o zaman –gerçi bu hikâyenin sonraki kısmı– Cambridge’e gidip, “Neden bahsediyorsunuz? Tabii ki istediğiniz kadar solcu olabilirsiniz,” diyen Katoliklerle tanışmak müthiş bir özgürlüktü.

Yani Genç Sosyalistler grubunda bulunduğunuz zaman boyunca bu ikilemi çözenize yardımcı olacak insanlarla karşılaşmadınız?

– Hayır, karşılaşmadım. Sağcı Katolik basına (eğer öyle bir şey varsa da tam bir totolojidir) “Öfkeli-Genç” tarzında saçma mektuplar yazmıştım. Birkaç farklı konuya dair bu mektuplar, ama özellikle nükleerle ilgiliydiler. On altı yaşlarındayken CND [Campaign for Nuclear Disarmament - Nükleer Silahsızlanma Kampanyası] rozeti taktığım için hem okulda hem kilisede başım epey derde girmişti. Papazın bana onu çıkarmam gerektiğini söylediğini hatırlıyorum. Okul müdürüm okul papazından benimle sert bir konuşma yapmasını istedi, ama papaz genç Herbert McCabe, radikal bir teolog ve cesur bir CND’ci olduğu için bu konuşma pek de müdürün istediği doğrultuda gerçekleşmedi. Aşağı yukarı on altı yaşlarındayken bile, –nasıl iletişime geçeceğimi bilmesem de– nükleere karşı olan, Katolik teolog ve filozoflardan oluşan bir grupla haberdardım. Daha sonra Cambridge’te bunlardan bazılarıyla da tanıştım.

Katıldığınız Genç Sosyalistler toplantıları size siyasal ve entelektüel açıdan özgüven sağladı mı? Nadiren tartışmalara katıldığınızı söylediniz. Bu sizin sosyal anlamda zayıflığınızın bir sonucu muydu?